

IN1010 - Våren 2018

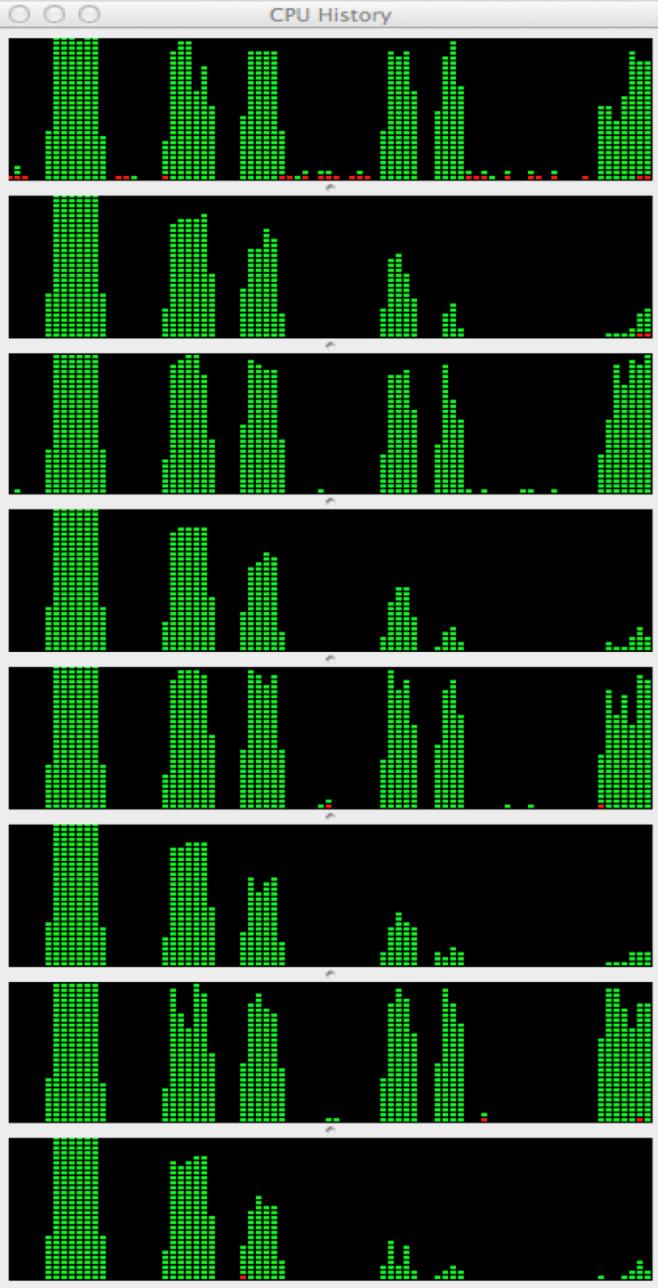
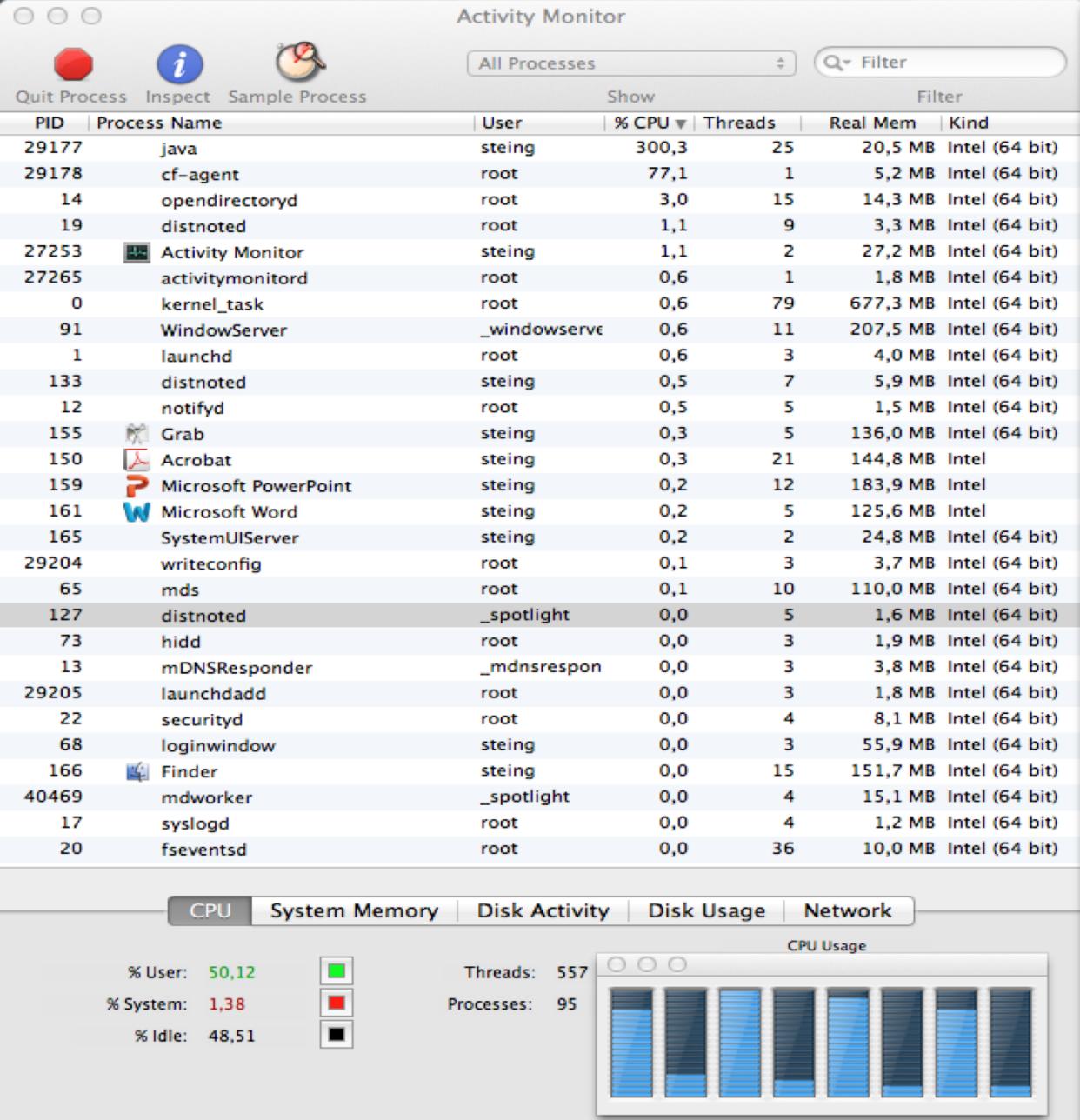
Tråder

del 1

3. april 2018

Stein Gjessing,
Institutt for informatikk,
Universitetet i Oslo

Horstmann kap 20.1 – 20.3

Oversikt

- Hva er parallelle programmer?
- Hvorfor parallelle programmer ?
- Hvordan kan dette skje på en kjerne/CPU/prosessor ?
- Hvordan kan dette skje med flere kjerner/CPU-er/prosessorer ?
- På engelsk: Parallel vs Concurrent computing
- Noen begreper:
 - Programmer, prosesser og tråder
 - Avbrytbare (pre-emptive) eller *ikke* avbrytbare (non pre-emptive) prosesser og tråder.
- Tråder i Java
- Hvordan bruker vi tråder
- Oppdateringsproblemet
 - Samtidig oppdatering av data
 - Løsningen: ”Monitorer” = Metodene er kritiske regioner

Hva er parallele programmer - I

- På en datamaskin kan flere programmer kjøre samtidig:
- **Virkelig samtidig:** To programmer får på samme tidspunkt utført hver sin instruksjon (må da ha flere kjerner/CPU-er/prosessorer)
 - Engelsk: Parallel computing
- **Tilsynelatende samtidig:** Maskinen (kjernen/CPU-en/prosessoren) skifter så raskt mellom programmene at du ikke merker det (flere ganger i sekundet). Maskinen utfører da noen få millioner instruksjoner for hvert program før den skynder seg til neste program.
 - Engelsk: Concurrent computing: Programmet/programmene kjører ekte eller bare tilsynelatende samtidig.
- På norsk har vi vanligvis ikke dette skille mellom ”parallel” og ”concurrent” – vi kaller alt parallel (parallelle programmer) eller samtidig programmer.
Bruk: Virkelig/Ekte vs. Tilsynelatende parallelitet
- Uansett om programmene går virkelig eller tilsynelatende samtidig, må de behandles som om de går virkelig samtidig (fordi man ikke kan forutsi når maskinen skifter fra et program til et annet)

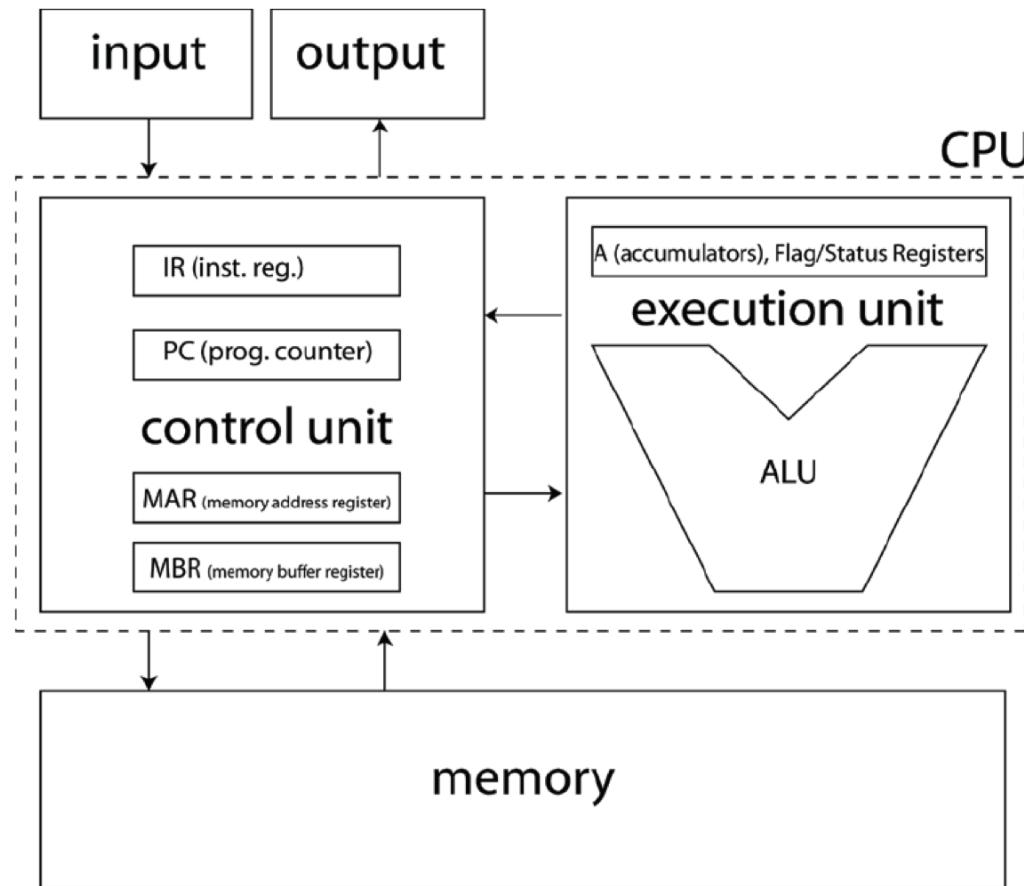
Hva er parallelle programmer – II

- Administrasjonen av hvilke program som kjører, og hvordan de deler tiden og kjernene mellom seg, gjøres av **operativsystemet** (Unix, Windows, Mac-OS). Operativsystemet er et meget stort program og er det første programmet som startes i maskinen. Det har alle tillatelser, men skrur mange av disse tillatelsene av for vanlige programmer (eks: skrive direkte til disken eller til alle steder i primærlageret/RAM).
- På alle (?) operativsystemer i dag kan *flere* brukere være pålogget og kjøre sine programmer samtidig og *flere* uavhengige programmer kan kjøre samtidig
 - Datamaskinen kan skifte rask mellom alle de ulike programmene som er i gang i datamaskinen
 - Eks: Du kjører både et Java-program, skriver et brev i Word og får en melding
 - De fleste mobiltelefoner og nettbrett har flere kjerner
 - Unntak:
 - en del svært enkle mobiltelefoner, nettbrett ol. ??
 - Mikrokontrollere – enkle embedded systems

Hvorfor parallelle programmer ?

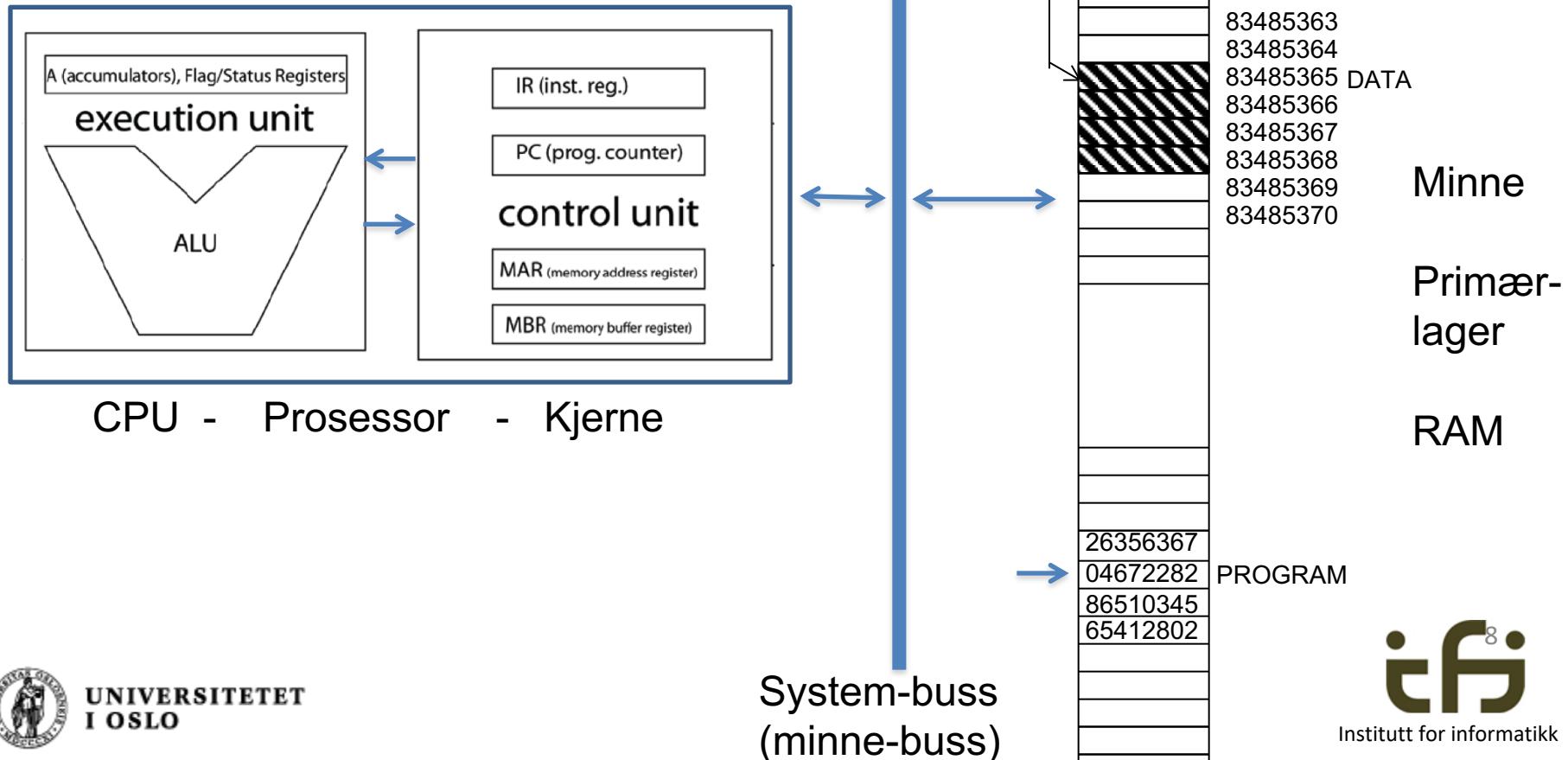
- Maskinen har mye større kapasitet enn det vi vanligvis trenger; går for det meste på tomgang.
 - Min PC utfører vanligvis bare 0,1 % fornuftig arbeide
 - og mer enn 99% av tiden tomgangsprogrammet 'the System Idle Process'
 - Når jeg simulerer deler av Internet bruker jeg så mange kjerner som mulig
- En bruker trenger å kjøre flere programmer samtidig (se film/Skype samtidig som du jobber....)
- Ofte *må* mange ulike brukere jobbe på *samme data* samtidig (eks. et bestillingssystem med flere selgere på samme data: en kino, en flyavgang,... Dette skjer på "servere" (tjenermaskiner))
- "Dual-core", "8-core", "N-core": Ekte parallelitet

Von Neumann Arkitektur Block Diagram

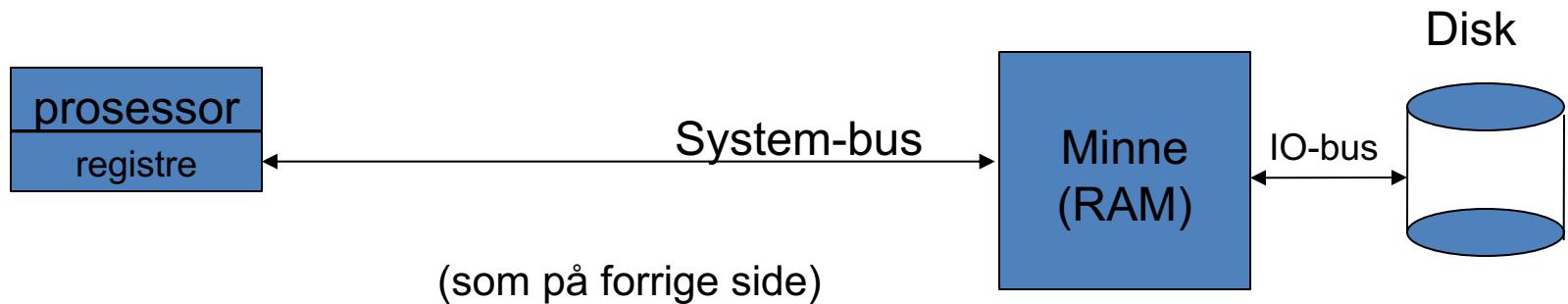
Omid Mirmotahari

Innmaten i en datamaskin (datamaskinarkitektur)

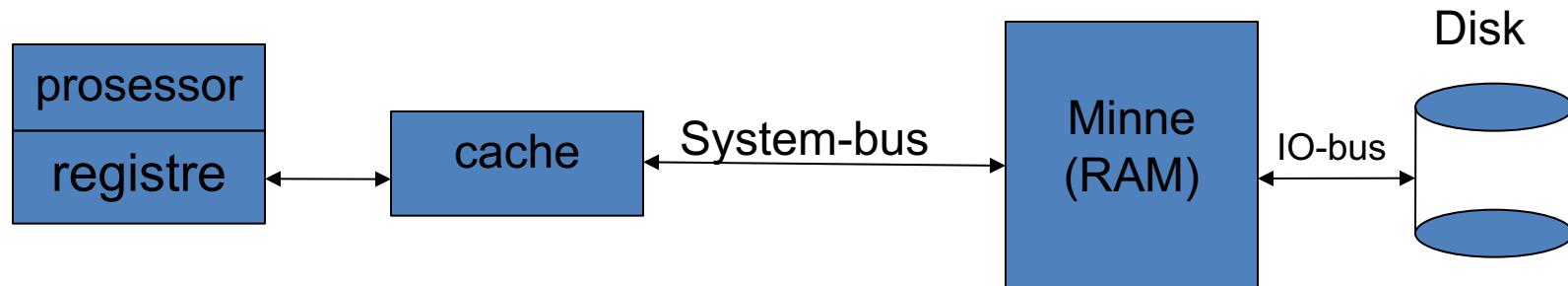

Datamaskinarkitektur (Computer Architecture)

1. I gamle dager =
(nesten) fremdeles dagens abstrakte modell:

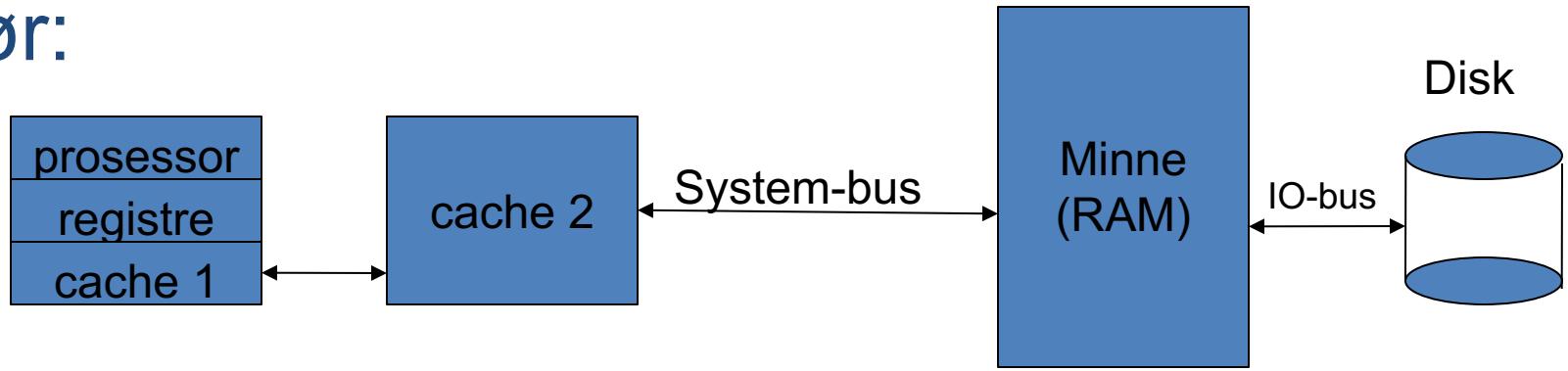

2. Før:

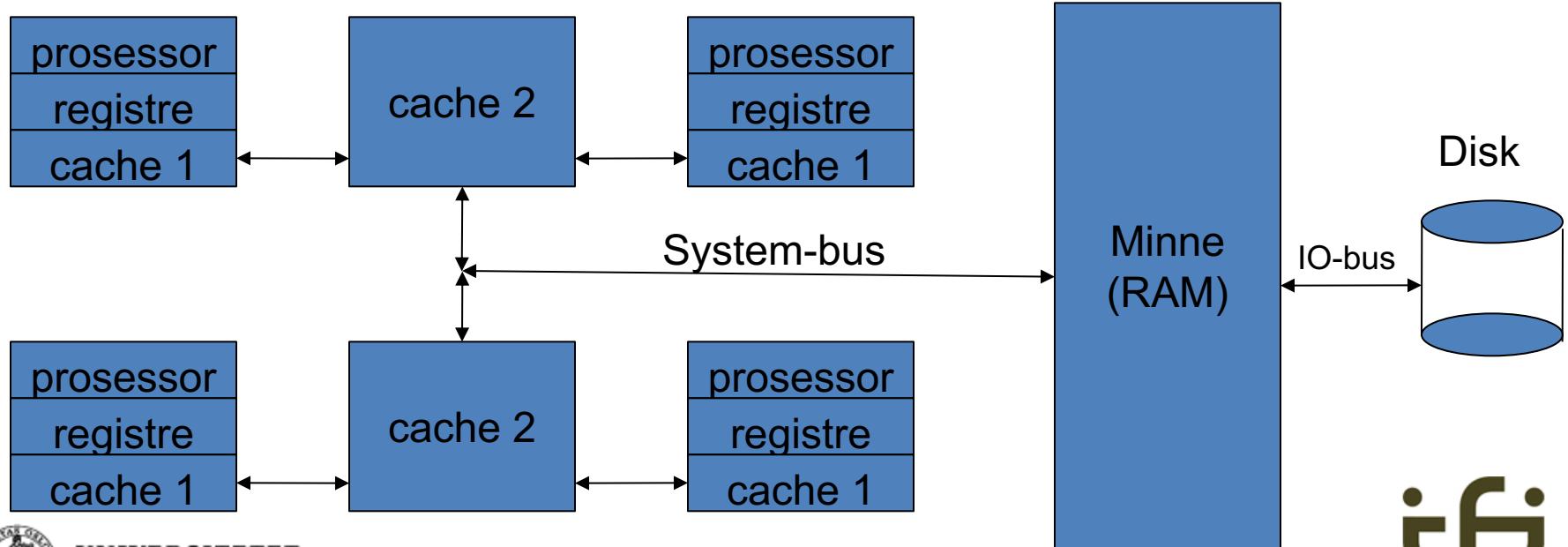

Datamaskinarkitektur (Computer Architecture)

3. Før:

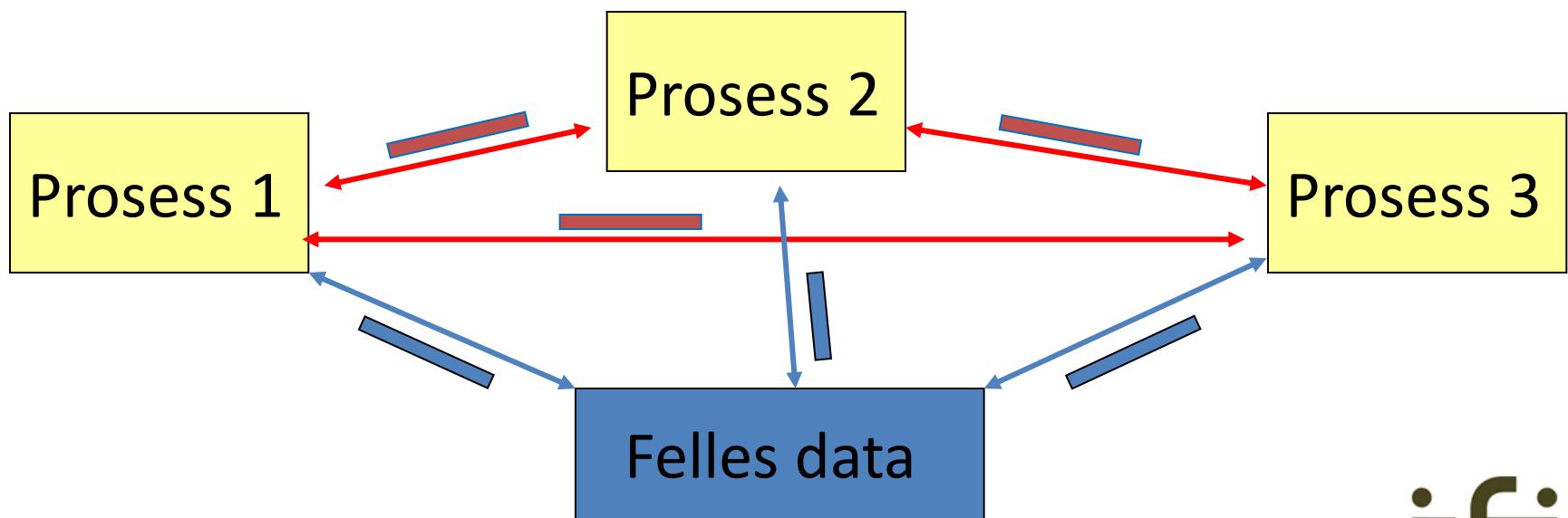
4. Nå, f.eks:

Parallelprogrammering

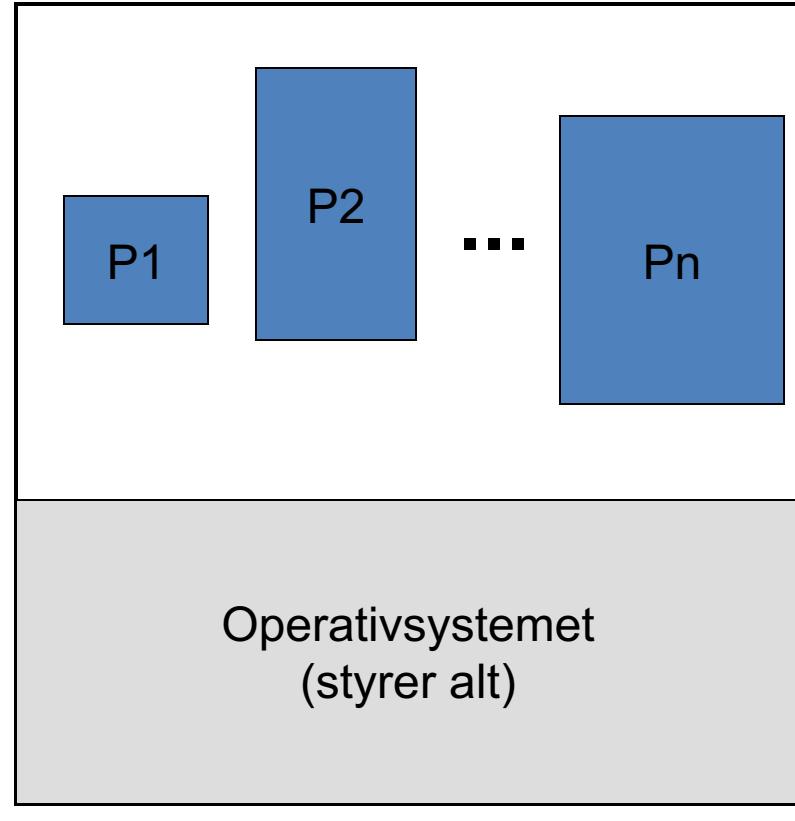
Parallelprogrammering vil si å løse en oppgave ved hjelp av programmer (eller programbiter) som utføres samtidig.

Samarbeidende prosesser sender meldinger til hverandre (røde piler)* eller leser og skriver i felles primærlager (blå piler) (men vanligvis ikke begge deler).

Programmer, prosesser og tråder

- Operativsystemet administrerer
 - Prosesser
 - (og delvis et antall tråder i hver prosess)
- Prosesser (P_1, P_2, \dots, P_n)
 - En prosess er utføringen av et program
 - Er isolert fra hverandre, kan i utgangspunktet bare snakke til operativsystemet
 - Kan sende meldinger til andre prosesser via operativsystemet
 - Eier hver sin del av hukommelsen
 - Eier hver sine filer,...
- Et program
 - Startes som én prosess (kan så evt. starte andre prosesser)
- En tråd
 - Er parallelle eksekveringer **inne i én prosess**
 - Alle tråder i en prosess deler prosessens del av hukommelsen (ser de samme variable og programkode)
 - Tråder er som ”små”-prosesser inne i en vanlig ”stor” prosess
 - Tråder kan også gå i ekte parallel

- Operativsystemet velger *hver gang* det kjører, blant de mange prosessene som er klare til å kjøre, hvilke som skal kjøres nå.
 - ”Hver gang” betyr:
 - Det kommer noe data utenfra (tastatur, disk, nettverk, . . .)
 - Den innebygde klokka tikker (50 ganger i sekundet)
 - En prosess er (midlertidig) ferdig
- Da ’vekkes’ operativsystemet opp og overtar kontrollen fra (avbryter) den prosessen/ de prosessene som kjørte. Må huske hva de avbrutte prosessene var i ferd med å gjøre.
- Så bestemmer operativsystemet ’rettferdig’ hvilke prosesser som nå skal overta og kjøre litt:
 - De med høyest prioritet må slippe til oftest og mest
 - Ingen må vente ’alt for lenge’
 - Dersom ingen prosess ønsker å kjøre, har operativsystemet en egen tomgangsprosess som kan kjøre (går bare rundt i en tom løkke).

Hvorfor fant man på tråder ?

- Vi har prosesser – hvorfor ikke bare bruke dem?
 - Det går greit, men litt tregt
 - Å skifte fra at en prosess til en annen tar om lag 20 000 instruksjoner
- Prosesser ble funnet på omlag 1960, tråder minst 20 år seinere.
- Tråder er som små prosesser inne i én prosess, og det er langt rasker å skifte fra en tråd til en annen tråd (kalles ofte lettvektsprosesser)
- Prosesser kommuniserer via operativsystemet
- Tråder kommuniserer via felles data (inne i samme prosess)
- Ellers har tråder og prosesser omlag samme muligheter og problemer når man lager programmer
- Parallelprogrammering
 - = bruke **flere** prosesser og/eller **flere** tråder for å løse en programmeringsoppgave
 - Programmer med tråder er mye vanskeligere å skrive og teste/feilsøke enn bare én tråd i én prosess (som vi har gjort til nå)

Hva bruker vi tråder til?

- Dele opp oppgavene i en prosess i naturlig del-oppgaver
- Alle slags tunge beregninger
- Vi har et program som skal betjene flere brukere (f.eks. web-sider som Facebook, Google, flybestillinger, . . .).
- Tolking og vising av video (animasjon) , tolking av tale, biler,
- Simuleringsmodeller: Etterape prosesser i virkeligheten for å finne ut statistikk/utfalet for f.eks. køer på et motorvei, variasjoner i biologiske systemer (simulere 100 000 laks fra fødsel til død) , datanettverk, hva skjer med et olje eller gassreservoar når oljen/gassen pumpes ut, krigføring (slag med tanks og fly),.... (men kvasiparallelitet er også vanlig (og enklere))
- Med flere prosessorer kan programmer med tråder gå raskere ("Dual/Quad/8/16/ -core"-prosessorer).
 - Også mulig med grafiske prosessorer
- Om å programmere med tråder og prosesser:
 - Prøv å finne det som naturlig er parallelt og uavhengig i oppgaven
 - Lag tråder eller prosesser som kommuniserer minst mulig med hverandre.

```

public class Restaurant {
    int antBestilt;
    int antLaget = 0, antServert = 0; // tallerkenrertter
    int antKokker = 5, antServitører = 50;

    Restaurant(int ant) {
        antBestilt = ant;
        for (int i = 0; i < ant; i++) {
            Kokk k = new Kokk(this, "Kokk nr. " + i);
            k.start();
        }
        for (int i = 0; i < antServitører; i++) {
            Servitor s = new Servitor(this, "Servitør nr. " + i);
            s.start();
        }
    }

    public static void main(String[] args) {
        new Restaurant(Integer.parseInt(args[0]));
    }

    synchronized boolean kokkFerdig() {
        return antLaget == antBestilt;
    }

    synchronized boolean servitørFerdig() {
        return antServert == antBestilt;
    }

    synchronized boolean putTallerken(Kokk k) {
        // Kokketråden blir eier av låsen.
        while (antLaget - antServert > 2) {
            /* så lenge det er minst 2 tallerkner
             * som ikke er servert, skal kokken vente. */
            try {
                wait(); /* Kokketråden gir fra seg
                           * låsen og sover til den
                           * blir vekket */
            } catch (InterruptedException e) {}
            // Kokketråden blir igjen eier av låsen
        }

        boolean ferdig = kokkFerdig();
        if (!ferdig) {
            antLaget++;
            System.out.println(k.getName() + " laget nr: " + antLaget);
        }
        notify(); /* Si ifra til servitøren. */
        return !ferdig;
    }

    synchronized boolean getTallerken(Servitor s) {
        // Servitørtråden blir eier av låsen.
        while (antLaget == antServert && !servitørFerdig()) {
            /* så lenge kokken ikke har plassert
             * en ny tallerken. Derved skal
             * servitøren vente. */
            try {
                wait(); /* Servitørtråden gir fra seg
                           * låsen og sover til den
                           * blir vekket */
            } catch (InterruptedException e) {}
            // Servitørtråden blir igjen eier av låsen.
        }

        boolean ferdig = servitørFerdig();
        if (!ferdig) {
            antServert++;
            System.out.println(s.getName() + " serverer nr: " + antServert);
        }
        notify(); /* si ifra til kokken */
        return !ferdig;
    }

    class Kokk extends Thread {
        Restaurant rest;
        Kokk(Restaurant rest, String navn) {
            super(navn); // Denne tråden heter nå <navn>
            this.rest = rest;
        }
        public void run() {
            while (rest.putTallerken(this)) {
                // leverer tallerken.
                try {
                    sleep((long) (1000 * Math.random()));
                } catch (InterruptedException e) {}
                // Kokken er ferdig
            }
        }
    }

    class Servitor extends Thread {
        Restaurant rest;
        Servitor(Restaurant rest, String navn) {
            super(navn); // Denne tråden heter nå <navn>
        }
        public void run() {
            sleep((long) (1000 * Math.random()));
            try {
                sleep((long) (1000 * Math.random()));
            } catch (InterruptedException e) {}
            // Servitøren er ferdig
        }
    }
}

```

En tråd i programmet

Tankemodell for tråder

```

public class Restaurant {
    int antBestilt;
    int antLaget = 0, antServert = 0; // tallerkenrertter
    int antKokker = 5, antServitører = 50;

    Restaurant(int ant) {
        antBestilt = ant;
        for (int i = 0; i < ant; i++) {
            Kokk k = new Kokk(this, "Kokk nr. " + i);
            k.start();
        }
        for (int i = 0; i < antServitører; i++) {
            Servitor s = new Servitor(this, "Servitør nr. " + i);
            s.start();
        }
    }

    public static void main(String[] args) {
        new Restaurant(Integer.parseInt(args[0]));
    }

    synchronized boolean kokkFerdig() {
        return antLaget == antBestilt;
    }

    synchronized boolean servitørFerdig() {
        return antServert == antBestilt;
    }

    synchronized boolean putTallerken(Kokk k) {
        // Kokketråden blir eier av låsen.
        while (antLaget - antServert > 2) {
            /* så lenge det er minst 2 tallerkner
             * som ikke er servert, skal kokken vente. */
            try {
                wait(); /* Kokketråden gir fra seg
                           * låsen og sover til den
                           * blir vekket */
            } catch (InterruptedException e) {}
            // Kokketråden blir igjen eier av låsen
        }

        boolean ferdig = kokkFerdig();
        if (!ferdig) {
            antLaget++;
            System.out.println(k.getName() + " laget nr: " + antLaget);
        }
        notify(); /* Si ifra til servitøren. */
        return !ferdig;
    }

    synchronized boolean getTallerken(Servitor s) {
        // Servitørtråden blir eier av låsen.
        while (antLaget == antServert && !servitørFerdig()) {
            /* så lenge kokken ikke har plassert
             * en ny tallerken. Derved skal
             * servitøren vente. */
            try {
                wait(); /* Servitørtråden gir fra seg
                           * låsen og sover til den
                           * blir vekket */
            } catch (InterruptedException e) {}
            // Servitørtråden blir igjen eier av låsen.
        }

        boolean ferdig = servitørFerdig();
        if (!ferdig) {
            antServert++;
            System.out.println(s.getName() + " serverer nr: " + antServert);
        }
        notify(); /* si ifra til kokken */
        return !ferdig;
    }

    class Kokk extends Thread {
        Restaurant rest;
        Kokk(Restaurant rest, String navn) {
            super(navn); // Denne tråden heter nå <navn>
            this.rest = rest;
        }
        public void run() {
            while (rest.putTallerken(this)) {
                // leverer tallerken.
                try {
                    sleep((long) (1000 * Math.random()));
                } catch (InterruptedException e) {}
                // Kokken er ferdig
            }
        }
    }

    class Servitor extends Thread {
        Restaurant rest;
        Servitor(Restaurant rest, String navn) {
            super(navn); // Denne tråden heter nå <navn>
        }
        public void run() {
            sleep((long) (1000 * Math.random()));
            try {
                sleep((long) (1000 * Math.random()));
            } catch (InterruptedException e) {}
            // Servitøren er ferdig
        }
    }
}

```

To tråder i programmet

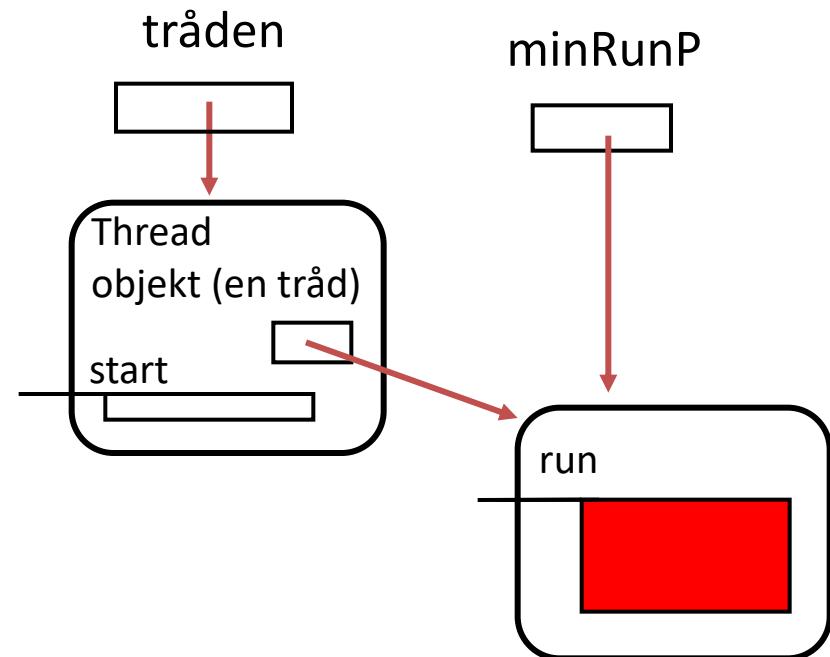
Tråder i Java

- Er innebygget i språket
- I ethvert program er det minst én tråd (den som starter og kjører **main**)
- GUI kjører en egen tråd (Event Dispatch Thread, EDT) (neste uke)
- Fra en tråd kan vi starte flere andre, nye tråder
- En tråd starter enten som:
 - I. Lag et objekt av en klasse som også implementerer **interface Runnable** (kap 20.1 i Horstmann)
 - run() er eneste metode i grensesnittet
 - Gi dette objektet som parameter til klassen Thread, og kall start() på dette Thread-objektet
 - Litt mer komplisert enn metoden nedenfor.
 - Litt mer fleksibelt (kan da bytte ut objektet som inneholder run-metoden)
 - II. Et objekt av en subklasse av **class Thread** som inneholder en polymorf metode **run()** som du skriver i subklassen (Programming tip 20.1).
- Slik gjør du:
 - Lag først et objekt av en subklasse til klassen Thread (new . . .)
 - Kall så metoden start() i objektet (ikke laget av deg , men arvet fra Thread). start() sørger for at run(), som du selv har skrevet, vil bli kalt.
 - Thread implementerer grensesnittet Runnable (se over)

Tråder i Java I

```
class MinRun implements Runnable {  
    <datastruktur>  
    public void run( ) {  
        while (<mer å gjøre>) {  
            <gjør noe>;  
            ...  
        }  
    }  
}
```


En tråd lages og startes opp slik:

```
Runnable minRunP = new MinRun();  
Thread tråden = new Thread(minRunP);  
tråden.start( );
```


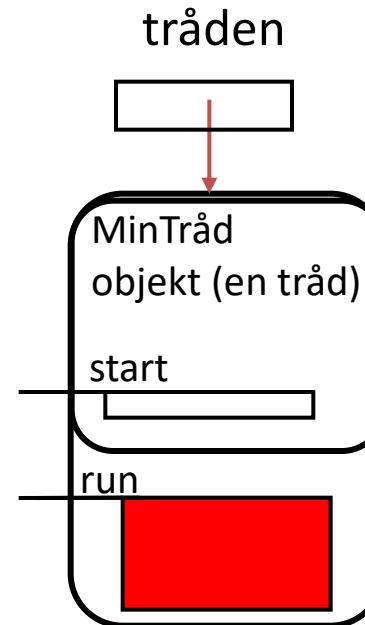
Her går den nye og den gamle
tråden (dette programmet),
videre hver for seg

start() er en metode i Thread som må kelles opp for å få startet tråden.
start-metoden vil igjen kalle metoden run (som vi selv programmerer).

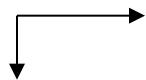
Tråder i Java II

```
class MinTråd extends Thread {  
    <datastruktur>  
    public void run( ) {  
        while (<mer å gjøre>) {  
            <gjør noe>;  
            ...  
        }  
    }  
}
```


En tråd lages og startes opp slik:

```
MinTråd tråden;  
tråden = new MinTråd( );  
tråden.start( );
```


Her går den nye og den gamle
tråden (dette programmet),
videre hver for seg

start() er en metode i Thread som må kelles opp for å få startet tråden.
start-metoden vil igjen kalle metoden run (som vi selv programmerer).

Det er det vi trenger å vite om tråder

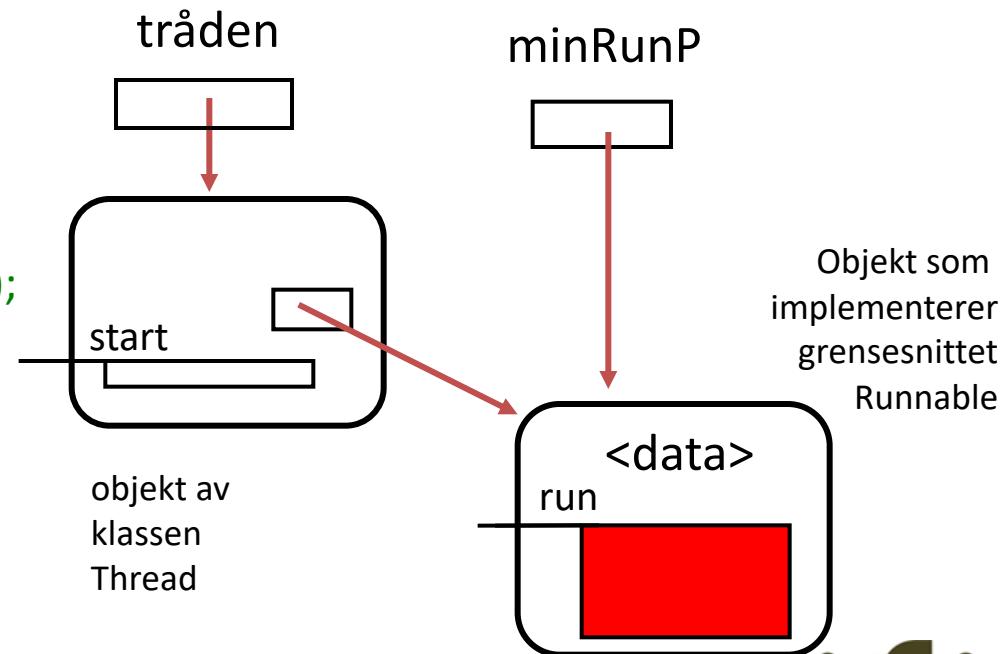
- Nå er resten bare opp til fantasien

(og å passe på at de samarbeider riktig, mer om det senere)

```
Runnable minRunP = new MinRun();  
Thread tråden = new Thread(minRunP);  
tråden.start();
```

•
•
•
•
•

Delegering

Det er det vi trenger å vite om tråder

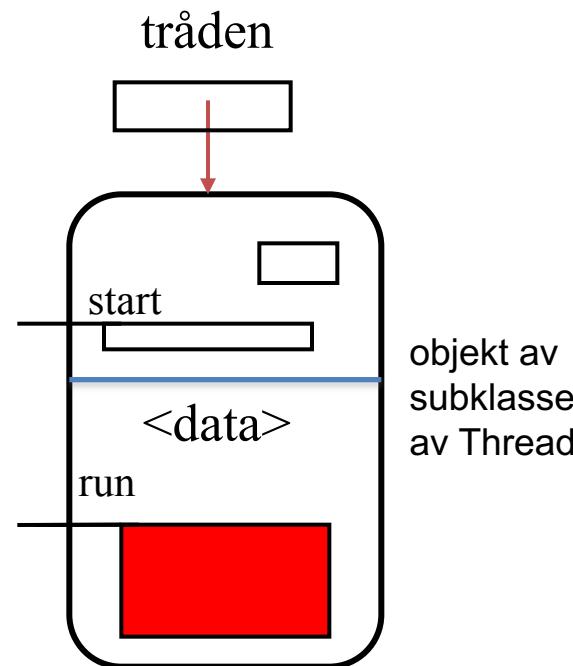
- Nå er resten bare opp til fantasien

(og å passe på at de samarbeider riktig, mer om det senere)

MinTråd tråden;
tråden = new MinTråd();
tråden.start();

•
•
•
•
•

Subklassing istedenfor delegering

Sove og våkne

- En tråd kan sove et antall milli- (og nano) sekunder; metode i Thread:
 - static void sleep (long millis)
"Causes the currently executing thread to sleep (temporarily cease execution) for the specified number of milliseconds."
 - Andre tråder slipper da til (får kjøre)
 - Hvis noen avbryter tråden mens den sover skjer et unntak
 - Inne i Runnable (og andre steder):

```
try { Thread.sleep(1000); } // sover ett sekund
catch (InterruptedException e) { behandle stoppet-avbrudd }
```
 - Inne i et objekt av klassen Thread:

```
try { sleep(1000); } // sover ett sekund
catch (InterruptedException e) { behandle stoppet-avbrudd }
```

Om å stoppe en tråd

- Kall metoden
 - `interrupt();` i den tråden du ønsker å stoppe
- Hvis tråden ligger og venter / sover, vil den våkne opp av et `InterruptedException`
 - NB! Som resetter stoppemodus til "ikke stoppet"
- En tråd kan teste om den er stoppet ved å kalle på
 - `interrupted()`
 - da blir også stoppemodus resatt.


```
import java.util.Scanner;

class Klokke {
    public static void main(String[] args) throws IOException {
        System.out.println("Trykk s <retur> for å starte/stoppe");
        Scanner tastatur= new Scanner (System.in);
        tastatur.next();

        // Her lages stoppeklokke-objektet:
        Stoppeklokke stoppeklokke = new Stoppeklokke();
        Thread mintrad = new Thread(stoppeklokke);
        // og her settes den nye tråden i gang:
        mintrad.start();

        tastatur.next();
        mintrad.interrupt();
    }
}

class Stoppeklokke implements Runnable {
// run blir kalt opp av start-metoden.
    public void run() {
        int tid = 0;
        try {
            while (!stopp) {
                System.out.println(tid++);
                Thread.sleep(1 * 1000); // ett sekund
            }
        } catch (InterruptedException e) { }
    }
}
```

En Stoppeklokke, implementerer **Runnable** og inneholder:
public void run()
Den som lager et tråd-objektet (med et stoppeklokkeobjekt som parameter), kaller **start()** som igjen kaller **run()** (bak kulissene).

Avbrytbare eller ikke-avbrytbare prosesser og tråder.

- Hvis en **prosess** (eller en tråd) prøver å gjøre en så lang beregning at andre prosesser (tråder) ikke slipper til, må den kanskje avbrytes.
- Alle skikkelige operativsystemer (Windows, MAC OS og Unix/linux) greier å avbryte både prosesser og tråder – f.eks. vha. klokka som sender avbruddssignal 50 ganger per sek.
- Gamle/enkle operativsystemer greide ikke det
 - Og fremdeles ikke enkle mobiltelefoner/lesebrett i dag
- Java-definisjonen sier at det er opp til hver implementasjon av kjøresystemet ‘java’ om tråder skal være avbrytbare eller ikke.
- Selv om vi har ”mange-core” prosessorer vil en tråd ikke gjøre fornuftig arbeid hele tide. Vi bør ha 2 – 8 ganger så mange tråder som prosessorer (“core-er”), avhengig av hvor mye hver tråd trenger å vente (på andre tråder eller I/O)

Tråder kan avbryte seg selv

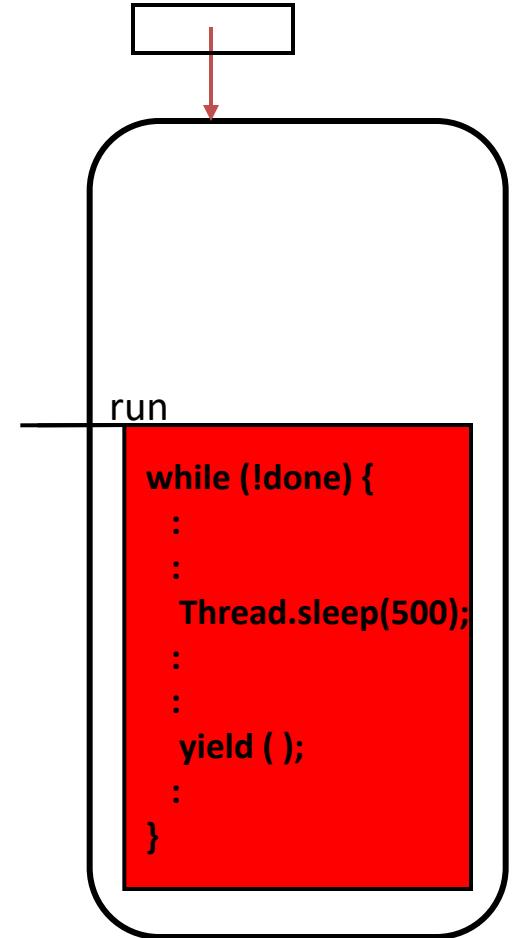
(ikke veldig viktig)

Vanligvis vil operativsystemet dele prosessoren mellom alle aktive tråder (tidsdeling - “time-slicing”), og altså kaste en tråd ut av prosessoren etter en tid (på engelsk: pre-emption).

run-metoden kan eksplisit la andre tråder slippe til ved å si `yield();`

Noen ganger det kan være ønskelig å la andre aktiviteter komme foran.

`yield();` slipper andre tråder til, og lar tråden som utfører `yield` vente midlertidig (men denne tråden blir igjen startet opp når det på ny er den sin tur).

Sove og vike

NYTT OG VIKTIG: Oppdateringsproblemet:

Om å passe på at tråder samarbeider riktig

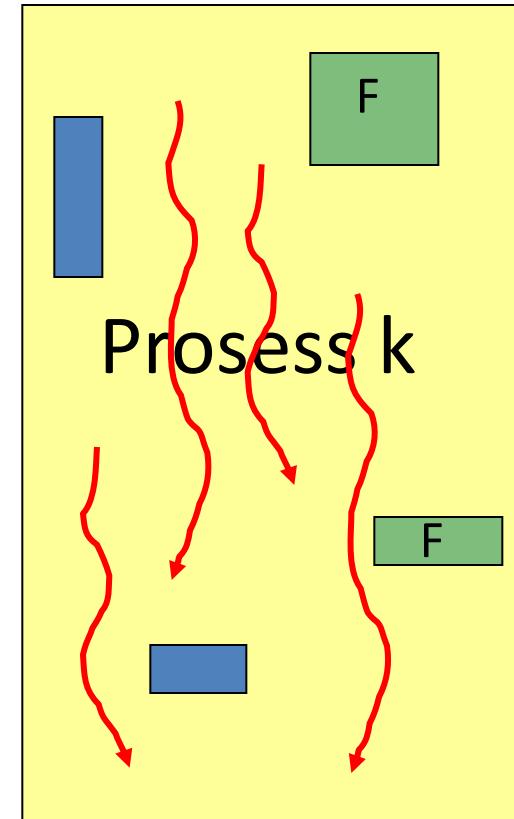
Horstmann kap 20.3

- **Samtidig oppdatering av felles data**
- Løsningen: Kritiske regioner
- Først: Mer intro og aller enkleste eksempel
- Så et større program (Kokk og servitør)

Felles data

Felles data (grønne felt) må vanligvis bare aksesseres (lese og skrives i) av en tråd om gangen. Hvis ikke blir det kluss i dataene.

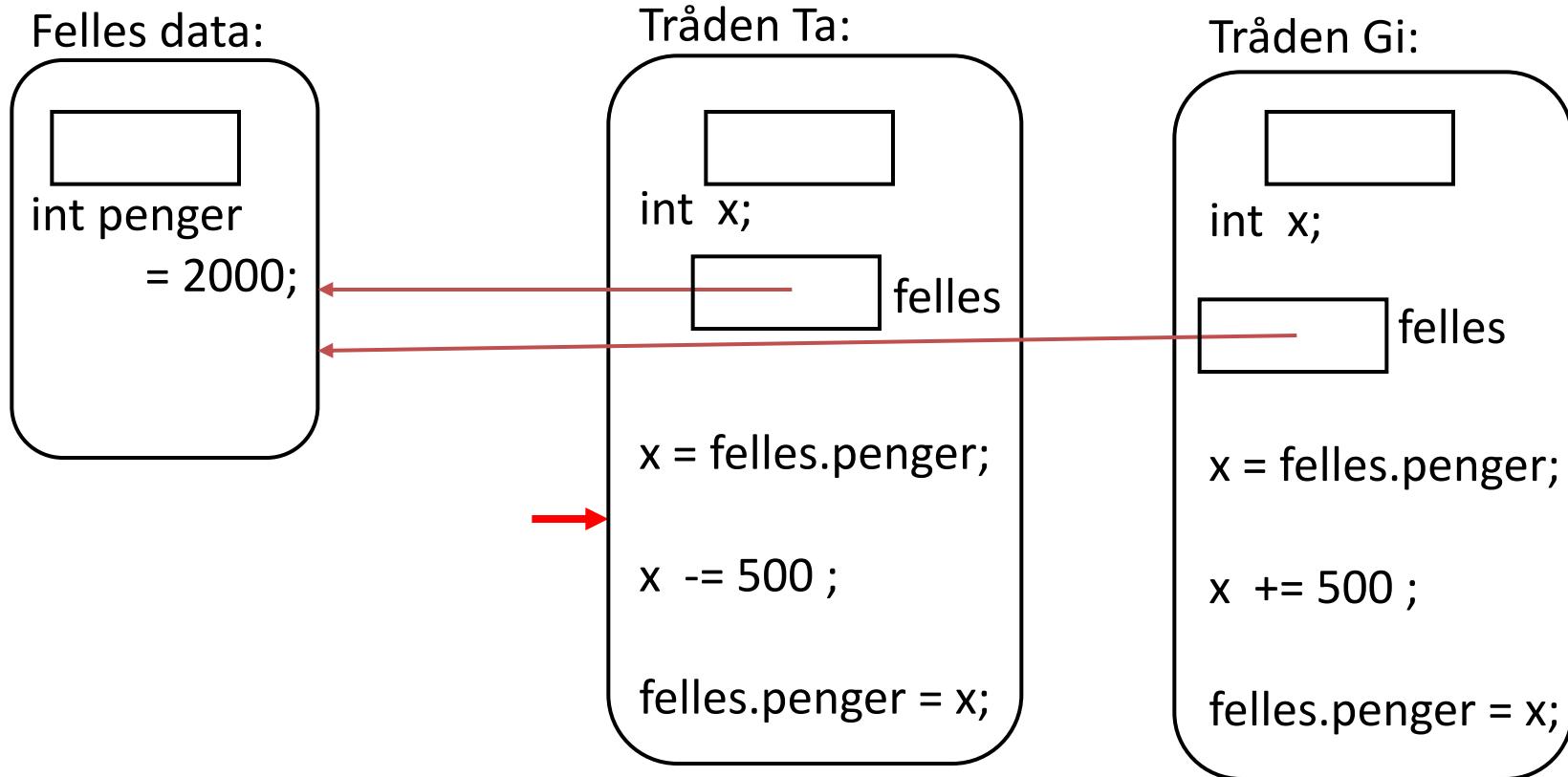
På figuren vår er det to områder vi har problemer med (dvs. at to eller flere tråder kan risikere å manipulere data i disse områdene samtidig). Disse to områdene er markert med F (for Felles). Et slikt område kalles en monitor.

De andre to områdene inneholder data som vi enten vet bare kan leses ("immutable" data), eller vi vet at bare en tråd om gangen skriver i disse dataene. Slikt resonement er imidlertid farlige og ofte feilaktig. Hvis du er det minste i tvil så beskytte alle delte data som om de kan bli oppdatert samtidig.

Enkelt eksempel på at to tråder kan ødelegge felles data.

La oss se hva som skjer hvis tråden Ta først utføres litt, og stopper opp ved pilen. Deretter overtar tråden Gi, og hele denne tråden utføres ferdig. Til slutt utføres resten av tråden Ta.

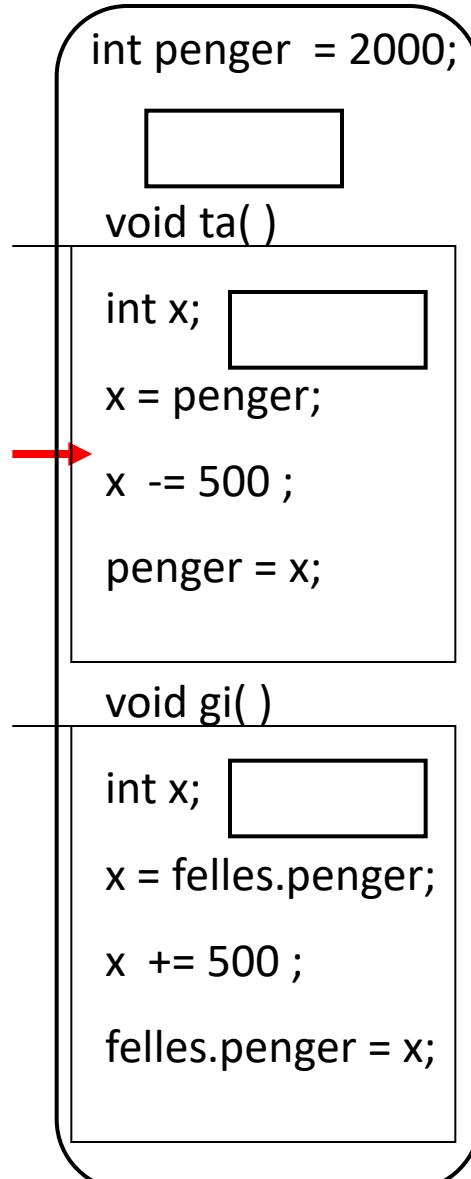

Hva med
ekte
parallelitet ?

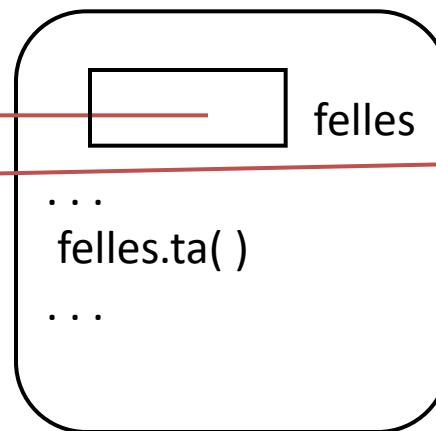

Samme – men objektorientert

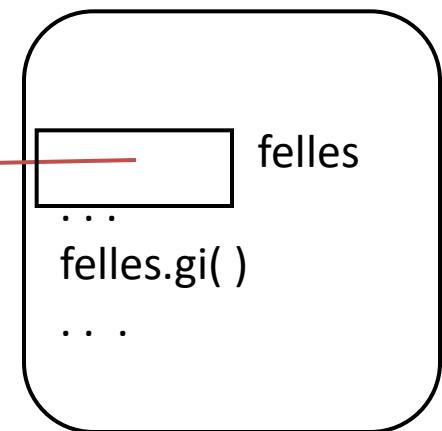
Felles data:

Tråden Ta:

Tråden Gi:

Trådene utfører metodene ta og gi som om koden inne i metodene var en del av trådenes kode. På samme måte som på forrige side kan vi se hva som skjer hvis tråden Ta først utfører metoden ta litt, og så stopper opp ved pilen. Deretter overtar tråden Gi, og hele denne tråden utføres ferdig (og utfører hele metoden gi). Til slutt utføres resten av tråden Ta (metoden ta).

Innkapsling

UNIVERSITETET
I OSLO

Vi ordner dette med kritiske regioner.

Felles data:

```
int pengar; 2000
```

```
void ta (int ant)
```

```
int x; 
```

<lås>

```
x = pengar;  
x -= ant;  
pengar = x;  
<lås opp>
```

```
void gi (int ant)
```

```
int x; 
```

<lås>

```
x = pengar;  
x += ant;  
pengar = x;  
<lås opp>
```

Tråden Ta:

```
felles
```

```
felles.ta(500);
```

Tråden Gi:

```
felles
```

```
felles.gi(500);
```

En kritisk region er en kodebit som utføres ferdig før en annen tråd får lov å utføre en kritisk region (med hensyn på de samme dataene). Max en tråd om gangen **eier** objektet (dataene, monitoren).

Metodene i et objekt blir kritiske regioner når hver metode starter med å låse og slutter med å låse opp. Høyst én kritisk region kan utføres (med hensyn på den samme låsen) om gangen. Derfor blir den felles datastrukturen inne i objektet beskyttet, og riktig oppdatert (hvis metodene er riktig programmert).

En monitor !

Mer om kritiske regioner / monitorer

- Alle tråder har felles adresserom
- Hvis flere tråder forsøker samtidig å
 - først lese en variabel 'a'
 - så oppdatere (endre) 'a' basert på den verdien den leste, kan det gå galt (jfr. eksemplet side 29-31)
 - FORDI:
 - En tråd X kan først lese verdien av 'a', og så bli avbrutt.
 - Så kan andre tråder Y, Z komme inn og endre 'a'
 - Når X igjen får kjøre, vil den oppdatere 'a' ut fra 'a' s gamle verdi, og ikke det den nå er
- Vi må beskytte slik lesing og etterfølgende skriving av samme data i metoder som blir **kritisk regioner** i et objekt vi kaller **en monitor**
- Til dette kan vi bruke en LÅS
 - Høyst en tråd er inne i noen av de låste metodene (låst med samme lås i samme objekt) samtidig.
 - En tråd får slippe til, de andre trådene må vente
 - Når den ene er ferdig, slipper de som venter til (en etter en)
 - Alle data i objektet blir skrevet skikkelig ned i variablene i primærlageret (RAM)

Slik programmeres dette i Java

```
Lock laas = new ReentrantLock();
```

```
Int pengar; 2000
```

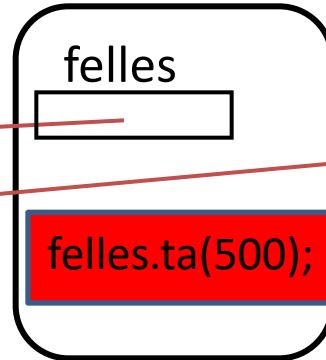
```
public void gi ( int verdi ) throws InterrupedException
```

```
    laas.lock();
    try {
        pengar = pengar + verdi;
    } finally {
        laas.unlock()
    }
```

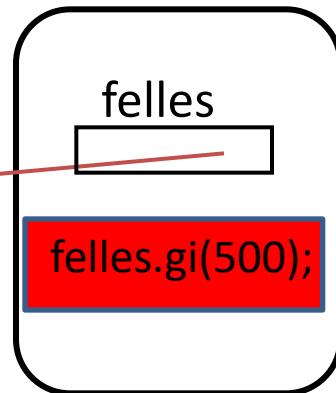
```
public void ta ( int verdi ) throws InterrupedException
```

```
    laas.lock();
    try {
        pengar = pengar - verdi;
    } finally {
        laas.unlock()
    }
```

Tråden Ta:

Tråden Gi:

En lås (laas) slik at bare en tråd kommer inn i monitoren om gangen

(import java.concurrent.locks.*)

Legg merke til bruken av finally

```
void putInn (int verdi) throws InterrupedException {  
    laas.lock();  
    try {  
        :  
        :  
    } finally {  
        laas.unlock();  
    }  
}
```

Da blir laas.unlock() alltid utført !!

Men hva om det ikke er penger igjen på konto?

```
Lock laas = new ReentrantLock();
```

```
Int penger; 2000
```

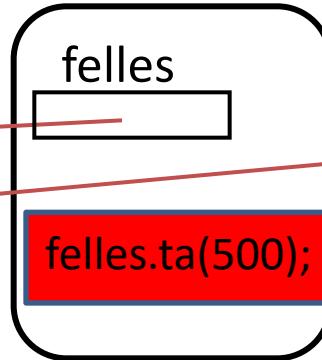
```
public void gi ( int verdi ) throws InterrupedException
```

```
    laas.lock();
    try {
        penger = penger + verdi;
    } finally {
        laas.unlock()
    }
```

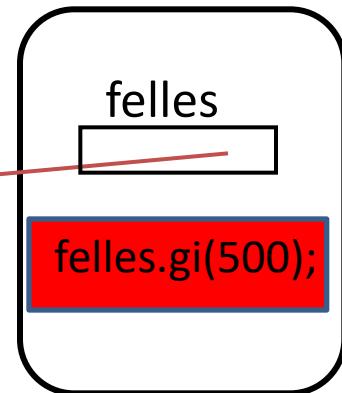
```
public void ta ( int verdi ) throws InterrupedException
```

```
    laas.lock();
    try { if (penger > verdi)
        penger = penger - verdi;
    } finally {
        laas.unlock()
    }
```

Tråden Ta:

Tråden Gi:

En monitor som er/beskytter en beholder

```
Lock laas = new ReentrantLock();
```

```
Beholder behold;
```


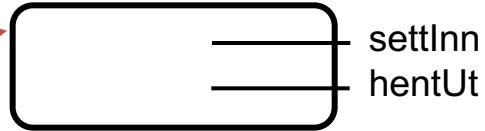
```
public void settInn ( Ting tingen ) throws InterrupedException
```

```
    laas.lock();
    try {
        behold.settInn(tingen);
    } finally {
        laas.unlock()
    }
```

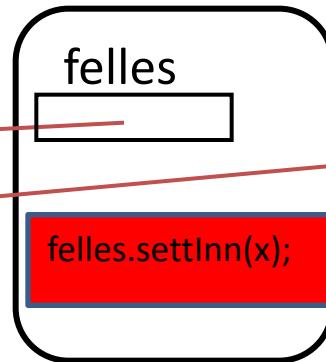
```
public Ting taUt ( ) throws InterrupedException
```

```
    laas.lock();
    try {
        return (behold.hentUt())
    } finally {
        laas.unlock()
    }
```

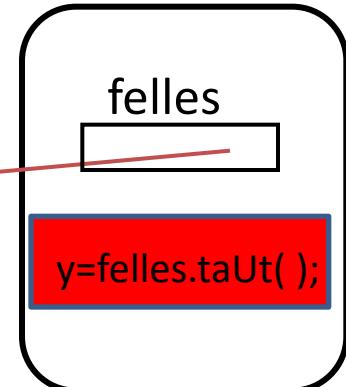
Objekt av klassen Beholder

Tråden Ta:

Tråden Gi:

Beholderen kan også skrives direkte inne i monitoren

Prøver å ta ut, men beholderen er tom

```
Lock laas = new ReentrantLock();
```

```
Beholder behold;
```

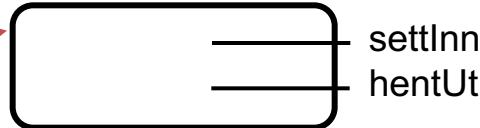
```
public void settInn ( Ting tingen ) throws InterrupedException
```

```
    laas.lock();
    try {
        behold.settInn(tingen);
    } finally {
        laas.unlock()
    }
```

```
public Ting taUt ( ) throws InterrupedException
```

```
    laas.lock();
    try { if (!beholder.tom)
        return (beholder.hentUt())
        else return null;
    } finally {
        laas.unlock()
    }
```

Objekt av klassen Beholder

Tråden Ta:

felles

felles.settInn(x);

Tråden Gi:

felles

y=felles.taUt();

Beholderen kan også skrives direkte inne i monitoren

- Men kanskje det at beholderen er tom er veldig midlertid
- Kanskje vi kan vente på et en tråd legger inn noe i beholderen

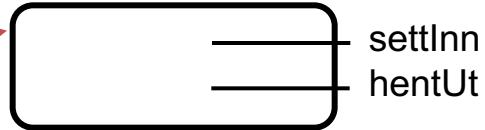
Aktiv venting

```
Lock laas = new ReentrantLock();
```

```
Beholder behold;
```


Objekt av klassen Beholder

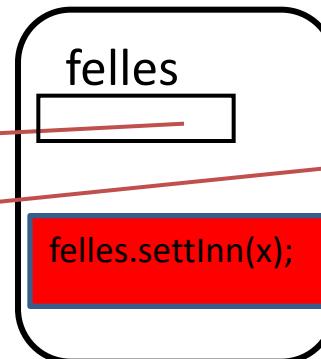
```
public void settInn ( Ting tingen ) throws InterrupedException
```

```
laas.lock();
try {
    behold.settInn(tingen);
} finally {
    laas.unlock()
}
```

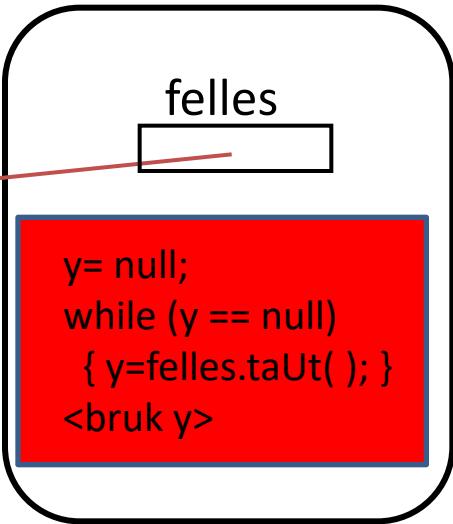
```
public Ting taUt ( ) throws InterrupedException
```

```
laas.lock();
try { if (!beholder.tom)
    {return (beholder.hentUt())}
    else {return null;}
} finally {
    laas.unlock()
}
```

Tråden Ta:

Tråden Gi:

Passiv venting er bedre enn aktiv venting

- Aktiv venting er vanligvis ikke smart
- I verste fall tar det opp ressurser som kunne vært brukt til noe smartere
 - CPU-kraft
 - Monitoren blokeres hver eneste gang tråden går inn i monitoren for å teste

Passiv venting

```
Lock laas = new ReentrantLock();
Condition ikkeTom = laas.newCondition();
```

```
Beholder behold;
```


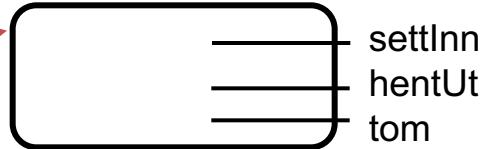
```
public void settInn ( Ting tingen ) throws InterrupedException
```

```
laas.lock();
try {
    behold.settInn(tingen);
} finally {
    laas.unlock()
}
```

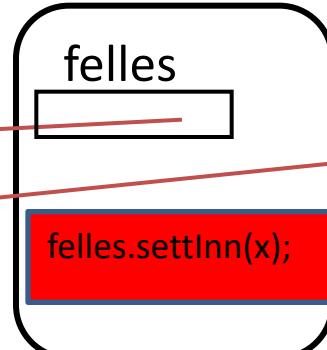
```
public Ting taUt ( ) throws InterrupedException
```

```
laas.lock();
try { if (behold.tom())
        { ikkeTom.await(); }
    return (behold.hentUt());
} finally {
    laas.unlock()
}
```

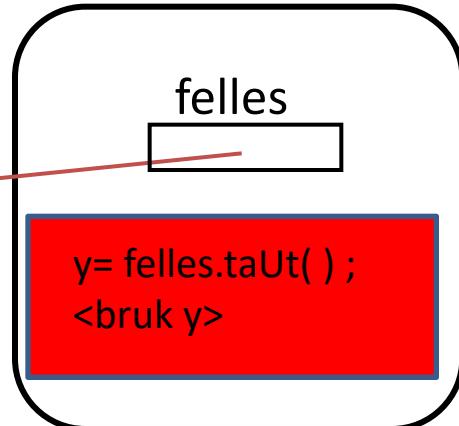
Objekt av klassen Beholder

Tråden Ta:

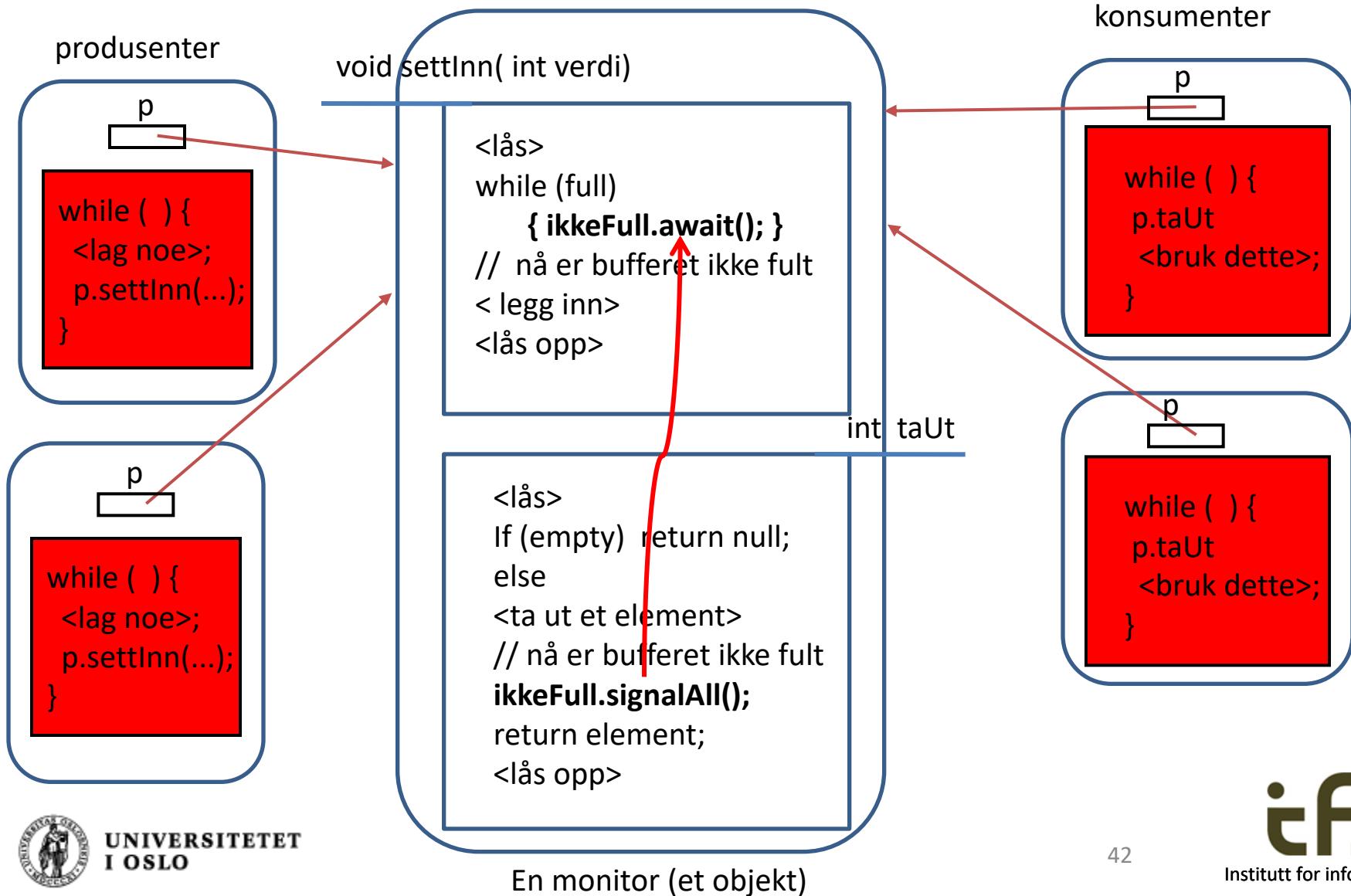
Tråden Gi:

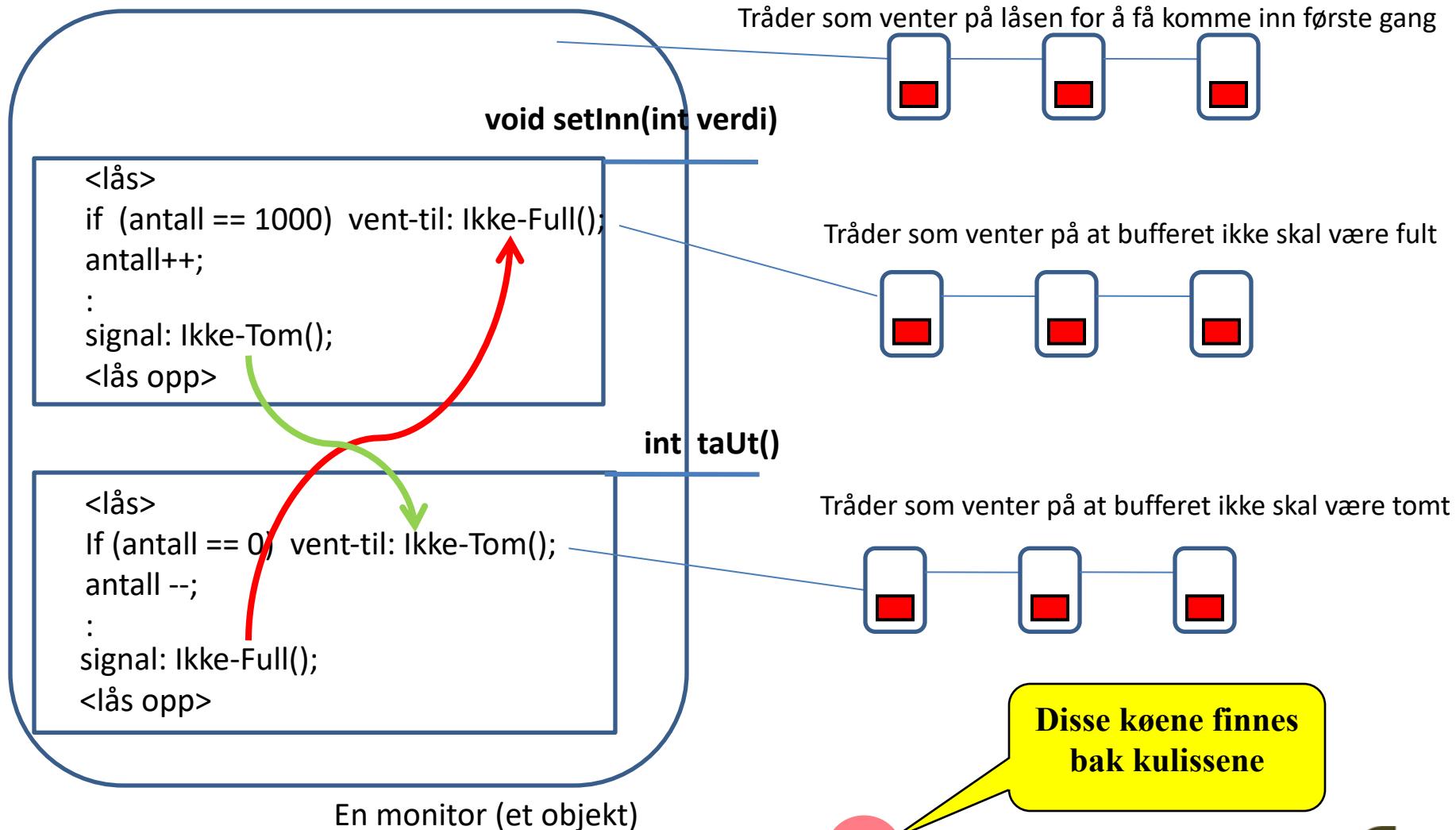
Men hvem skal vække opp
tråden som venter ?

Hvordan lage en monitor med passiv venting: await(), signal() og signalAll()

Ofte har vi flere grunner til å vente i en monitor:

Slik programmeres dette (ca) i Java

```
Lock laas = new ReentrantLock();
```

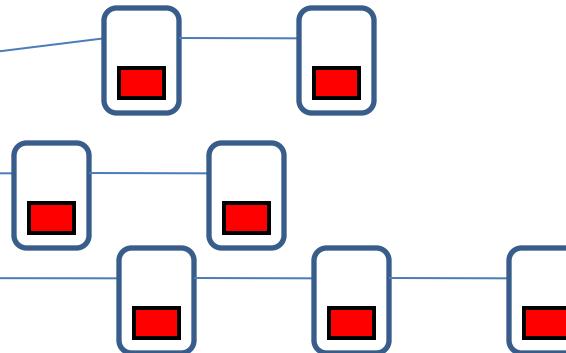
```
Condition ikkeFull = laas.newCondition();
```

```
Condition ikkeTom = laas.newCondition();
```

```
void settInn ( int verdi) throws InterruptedException
```

```
laas.lock();
try {
    while (full) { ikkeFull.await(); }
    // nå er det helst sikkert ikke fullt
    :
    // det er lagt inn noe, så det er
    // helt sikkert ikke tomt:
    ikkeTom.signalAll();
} finally {
    laas.unlock()
}
```

```
int taUt ()
```


En kø for selve låsen
og en kø for hver
betingelse (for hver
condition-variabel)

(import java.concurrent.locks.*)

Java API

Interface Condition

- void await()
Causes the current thread to wait on this Condition until it is signalled (or interrupted)
- void signal()
Wakes up one waiting thread (on this Condition).
- void signalAll()
Wakes up all the waiting threads (on this Condition)
- Class ReentrantLock er en lås og en fabrikk som lager objekter som implementerer grensesnittet Condition (på denne låsen)

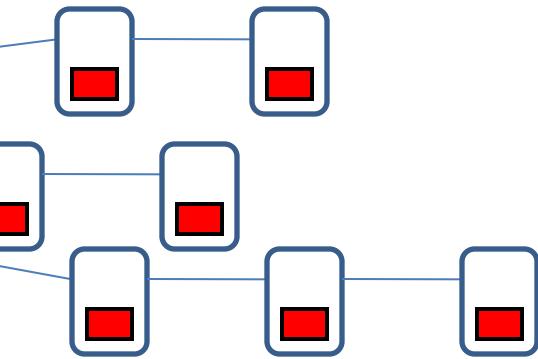
```
Lock laas = new ReentrantLock();
Condition ikkeFull = laas.newCondition();
Condition ikkeTom = laas.newCondition();
```

```
void settInn ( int verdi) throws InterrupedException
```

```
laas.lock();
try {
    while (full) ikkeFull.await();
    // nå er det helst sikkert ikke fult
    :
    // det er lagt inn noe, så det er helt sikkert ikke tomt:
    ikkeTom.signalAll();
} finally {
    laas.unlock();
}
```

```
int taUt ( ) throws InterrupedException
```

```
laas.lock();
try {
    while (tom) ikkeTom.await();
    // nå er det helst sikkert ikke tomt;
    :
    // det er det tatt ut noe, så det er helt sikkert ikke fult:
    ikkeFull.signalAll();
} finally {
    laas.unlock();
}
```

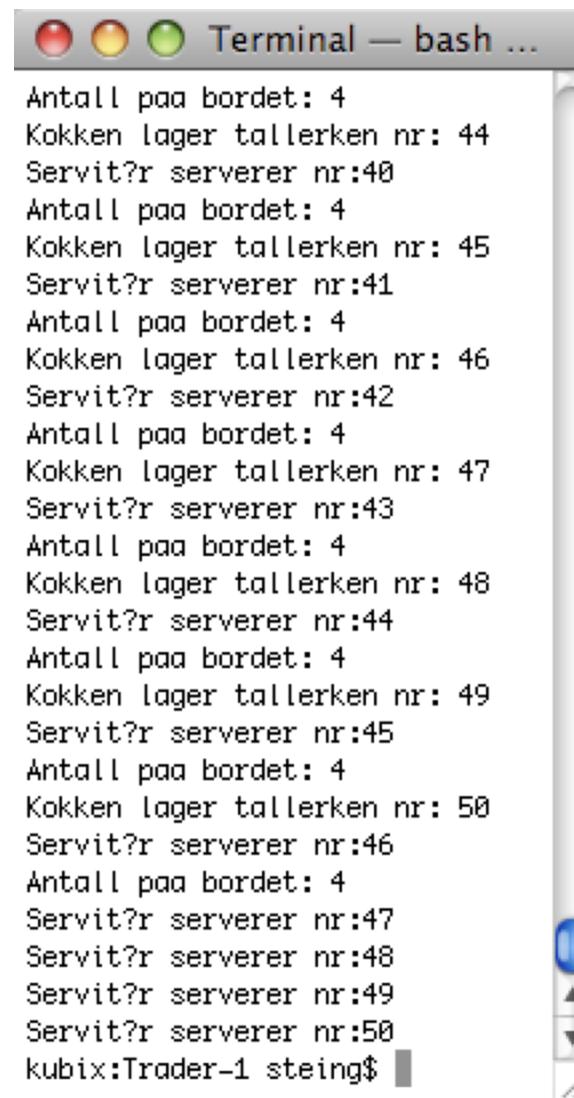

Med begge metodene skrevet ut

Et større litt større eksempel – kokk og servitør

- Kokken lager mat og setter en og en tallerken på et bord
- Servitøren tar en og en tallerken fra bordet og serverer
- Kokken må ikke sette mer enn **BORD_KAPASITET** tallerkener på bordet (maten blir kald)
- Servitøren kan selvsagt ikke servere mat som ikke er laget (bordet er tomt)
- Her: en kokk og en servitør – Oppgave: lag flere av hver.

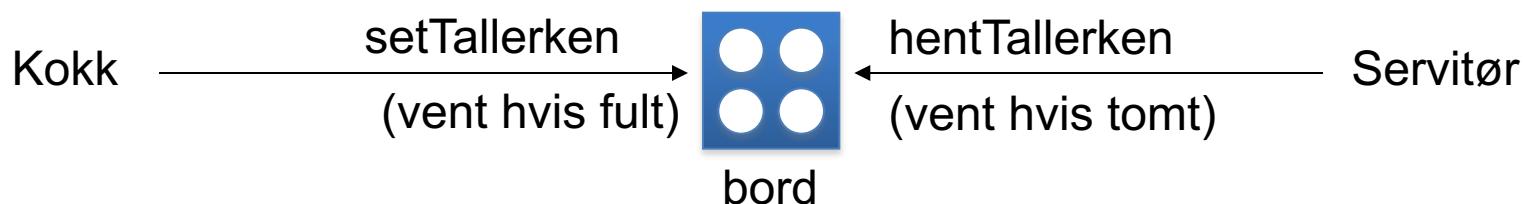


```
Terminal — bash ...
Antall paa bordet: 4
Kokken lager tallerken nr: 44
Servit?r serverer nr:40
Antall paa bordet: 4
Kokken lager tallerken nr: 45
Servit?r serverer nr:41
Antall paa bordet: 4
Kokken lager tallerken nr: 46
Servit?r serverer nr:42
Antall paa bordet: 4
Kokken lager tallerken nr: 47
Servit?r serverer nr:43
Antall paa bordet: 4
Kokken lager tallerken nr: 48
Servit?r serverer nr:44
Antall paa bordet: 4
Kokken lager tallerken nr: 49
Servit?r serverer nr:45
Antall paa bordet: 4
Kokken lager tallerken nr: 50
Servit?r serverer nr:46
Antall paa bordet: 4
Servit?r serverer nr:47
Servit?r serverer nr:48
Servit?r serverer nr:49
Servit?r serverer nr:50
kubix:Trader-1 steing$
```


await(); signal();

- Kokken må vente når det allerede er fire tallerkener på bordet
- Servitøren må vente når det ikke er laget noe mat (ingen tallerkener på bordet)
- Kokken må starte opp kelneren igjen når han har satt tallerken nr. 1 på bordet (eller alltid når han har satt en tallerken på bordet ?)
- Servitøren må starte opp kokken igjen når han tar tallerken nr. 4 fra bordet (eller alltid når han tar en tallerken fra bordet ?)

Kokk:

```
ikkeFulltBord.await();
ikkeTomtBord.signal();
```

Servitør:

```
ikkeTomtBord.await();
ikkeFulltBord.signal();
```


Tror du at programmet nedenfor er feil ?

Hvis ja: Påvis en kjøring som gir en feilsituasjon

Tror du dette programmet er riktig ?

Hvis ja: Begrunn hvorfor det er riktig ?

```
import java.util.concurrent.locks.Condition;
import java.util.concurrent.locks.Lock;
import java.util.concurrent.locks.ReentrantLock;

public class RestaurantC {
    private Lock bordlas;
    private Condition ikkeTomtBord;
    private Condition ikkeFulltBord;
    RestaurantC(String[] args) {
        bordlas = new ReentrantLock();
        ikkeTomtBord = bordlas.newCondition();
        ikkeFulltBord = bordlas.newCondition();
        int antall = Integer.parseInt(args[0]);
        FellesBord bord = new FellesBord();
        Kokk kokk = new Kokk(bord,antall);
        //kokk.start();
        new Thread(kokk).start();
        Servitor servitor = new Servitor(bord,antall);
        new Thread(servitor).start();
    }

    public static void main(String[] args) {
        new RestaurantC(args);
    }
}
```

```

class FellesBord { // En monitor
    private int antallPaBordet = 0;
    /* Tilstandspastand: 0 <= antallPaBordet <= BORD_KAPASITET */
    private final int BORD_KAPASITET = 5;
    void settTallerken() throws InterruptedException {
        bordlas.lock();
        try {
            while (antallPaBordet >= BORD_KAPASITET) {
                /* sa lenge det er BORD_KAPASITET tallerkner
                   pa bordet er det ikke lov a sette pa flere. */
                ikkeFulltBord.await();
            } // Na er antallPaBordet < BORD_KAPASITET
            antallPaBordet++;
            System.out.println("Antall paa bordet: " + antallPaBordet);
            ikkeTomtBord.signal(); /* Si fra til kelneren. */
        }
        finally { bordlas.unlock(); }
    }
    void hentTallerken() throws InterruptedException {
        bordlas.lock();
        try {
            while (antallPaBordet == 0) {
                /* Sa lenge det ikke er noen tallerkner pa
                   bordet er det ikke lov a ta en */
                ikkeTomtBord.await();
            } // Na er antallPaBordet > 0
            antallPaBordet--;
            ikkeFulltBord.signal(); /* si fra til kokken. */
        }
        finally { bordlas.unlock(); }
    }
}

```

```

class Kokk implements Runnable {
    private FellesBord bord;
    private final int ANTALL;
    private int laget = 0;
    Kokk(FellesBord bord, int ant) {
        this.bord = bord;
        ANTALL = ant;
    }
    public void run() {
        try {
            while(ANTALL != laget) {
                laget++;
                System.out.println("Kokken lager tallerken nr: " + laget);
                bord.settTallerken(); // lag og lever tallerken
                Thread.sleep((long) (500 * Math.random()));
            }
        } catch(InterruptedException e) {System.out.println("Stopp 1");}
    }
}
class Servitor implements Runnable {
    private FellesBord bord;
    private final int ANTALL;
    private int servert = 0;
    Servitor(FellesBord bord, int ant) {
        this.bord = bord;
        ANTALL = ant;
    }
    public void run() {
        try {
            while (ANTALL != servert) {
                bord.hentTallerken(); /* hent tallerken og server */
                servert++;
                System.out.println("Kelner serverer nr:" + servert);
                Thread.sleep((long) (1000 * Math.random()));
            }
        } catch(InterruptedException e) { System.out.println("Stopp 2"); }
    }
}

```

Enda mer om monitorer, kritiske regioner og Big Java

- Kritiske regioner (ekskusiv tilgang til felles data) kan løses på mange måter
- Det er bl. a. noe som heter *semaforer* (P og V)
 - og aktiv venting (spin locks)
- I IN1010 bruker vi *monitorer* fordi det er mest objektorientert.
- Venting og signalering i monitorer kan gjøres på forskjellige måter.
 - I dag: En god måte, og slik det gjøres i Horstmann
 - Senere i vår: Slik det gjøres innebygget i Java (ikke pensum)

Oppsummering

- Hva brukes tråder til
- Hvordan vi lager tråder i Java
- Hvordan tråder kommuniserer seg imellom ved hjelp av monitorer
- Hvordan programmet venter i en monitor
 - og starter opp igjen de som venter